

Victor Vasarely 120. születésnapja mindenki számára ünnep kell, hogy legyen, akit valaha is megérintett a 20. századi vizuális nyelv nagy megújítójának elementáris erejű művészete, aki megfordult az Aix-en-Provence-i, a budapesti vagy a pécsi állandó kiállításokon, felfedezte műveit a világ modern művészeti gyűjteményeiben, magángalériáiban, a retrospektív és tematikus időszakos tárlatokon, akinek valaha a kezébe került valamelyik albuma, monográfiája. Mindenkinek, aki valaha szembetalálkozott valamelyik monumentális köztéri építészeti integrációjával, falmozaikjával vagy térplasztikájával a párizsi Gare Montparnasse vasútállomástól a győri nemzeti színházig, a caracasi egyetemtől a keceli művelődési központig, a francia Alpok-beli Flaine-től a pécsi Pálosok előtti térig, amelyet néhány óra múlva már Victor Vasarely térnek fognak hívni.

De bensőséges ünnep ez a pécsiek számára is, hiszen 1906. április 9-én itt született Vásárhelyi Győző. Ünnepeink ezt a napot olyan meghittén, amilyen a javakorabeli férfiként visszatérő mester kapcsolata volt a számára jószereivel csak virtuálisan, gyermekkori emlékeinek legmélyebb rétegeiben létező szülővárosával.

Visszaemlékezéseiben a művész sokszor felidézte a távoli szülőhelyről őrzött képeket, egymás mellé rakosgatva őket, mint a szép kavicsokat, színes üvegcserepeket: „Négy és fél évesen hagytam el szülővárosomat, Pécsset”, írja. „Még mindig emlékszem a Tettyére, arra a szimmetrikus hegyre, amely a völgyre néz. Élénken él bennem a családi ház udvara és boltíves kapuja, amely azóta Vasarely múzeumként működik. Emlékszem a négytornyú székesegyházra is, amelyet annyira csodáltam.”

Victor ennek a volt kanonokháznak a képét őrizte szívében a szülőházaként, és a kép része lett a pécsi Vasarely legendáriumnak, akkor is, ha dokumentumok árulják el, hogy születése idején a család egy azóta lebontott Munkácsy Mihály utcai épületben lakott.

De nem is az itt a fontos, hogy melyik pécsi épület volt az, amelynek elmosódó emlékét még hetvenévesen is őrizte, hanem az a csodaszamba menő momentum, hogy annyi évtized után visszatalált ide, és a múzeumnak, a pécsi szellemi közegnek, a pécsi alkotóknak és művészetszerető polgároknak köszönhetően a mai napig velünk van.

Jó nagyot, hatvan évet kell előregugnunk az időben, ha azt a pillanatot keressük, amikor Pécs és Vasarely ismét feltűntek egymás látóterében. Az útkeresés, a kapcsolatfelvétel első lépései már 1966-ban megkezdődtek Sarkadiné Hárs Éva múzeumigazgató és Romváry Ferenc művészettörténész, a JPM muzeológusa jóvoltából. Hárs Éva óvatos, „puhatolózó” levele 1968 áprilisából arról tanúskodik, hogy akkoriban az önálló Vasarely múzeum lehetőségéről még nemigen álmodhatott a város: „Nagy örömünkre szolgálna”, írja Hárs Éva, „ha az ön rajzaiból, esetleg festmény és falkép terveiből egy kiállítást rendezhetnénk. Kistermünkben mintegy 25-30 kép bemutatására van lehetőségünk. (...) Igen örülnénk annak is, ha állandó képtárunk kiállítása számára fel tudna ajánlani egy-két művet.”

A szerény kezdeti elképzelésekhez képest már a kapcsolatfelvétel évében, 1968-ban megérkezett az a 42 szerigráfiából álló első együttes, amelyet 1969 márciusában, jó félévvel az áttörést jelentő budapesti, Múcsarnok-beli retrospektív kiállítás előtt,

mutatott be a pécsi múzeum a Széchenyi téri épületben. Már ekkor szóba kerül egy pécsi állandó kiállítás lehetősége. 1969 után 1971-ben, felesége, Claire Vasarely, Spinner Klára társaságában ismét Pécsre látogat a művész, megtekinti a szülőházat, sétát tesz a belvárosban, találkozik a megye és a város vezetőivel, akik már ekkor javasolják a Káptalan utcai házat egy jövődöbeli állandó kiállítás céljaira, és a művész részéről is ekkor történik az első felajánlás.

1974-ben a művész egy 90 tételből álló küldeményt állított össze Pécs számára, ebben már nagy méretű olaj-és temperaképek, falkárpitok voltak, 1975-ben pedig 37, különböző technikával készült újabb mű érkezett: további festmények, szitanyomatok, plasztikák, multiplikák. A 70-es év 80-as években újabb tárgyakkal gyarapodott a gyűjtemény. Az utolsó leltári bejegyzés 1991-ből való.

Saját alkotásai mellett felesége, Claire, Spinner Klára különös életművének jelentős darabjait is a pécsi múzeumnak adományozta. A Bauhaus-tanulmányoktól a középkori francia kárpitművészet ikonográfiáját a szürrealizmus látásmódjával és folklórelemekkel ötvöző falkárpitokig és textiltervekig terjedő műtárgyegyüttes műfaji és stílári szempontból egyaránt egy sokoldalú, karakterét a nagy művész árnyékában is megőrző alkotót reprezentált a kiállításban. Fialabbik fiuk, a kinetikus művészet új generációjának tagjaként apja örökségét továbbvívó Jean-Pierre, Yvaral művei is ekkor váltak a múzeum gyűjteményének részévé.

Az adomány különös értéket képviselő szegmense volt az a nemzetközi műtárgyegyüttes is, amely Vasarely kortársainak alkotásait foglalta magában. Vasarely szándéka volt ugyanis, hogy saját művei nemzetközi kontextusban, kortársai műveinek közegében kerüljenek bemutatásra.

Magyarország első olyan, közgyűjteményi állandó kiállítása nyílt meg azon a júniusi napon, Pécsen, amely teljes egészében egy, a geometrikus absztrakció jegyében kibontakozó művészpálya bemutatására vállalkozott. Ugyanazon évben, amikor a Vasarely életművének kiteljesedését jelentő Aix-en-Provence-i Fondation Vasarely megkezdte működését. A szocialista realizmust preferáló kultúrpolitika idején, a Kádár-rendszer Magyarországon valódi áttörést jelentett ez a tény. Vasarelynek az 1960-as évektől végbemenő recepciója rést ütött a kulturális vasfüggönyön, és jelentősen hozzájárult az aczéli „három T” rendszerének fellazításához. Pécs számára pedig azt a kulturális tőkét gyarapította az állandó Vasarely kiállítás, amely már az 1950-es évektől kezdve folyamatosan épült, olyan elemekkel, mint a Janus Pannonius Múzeum képző-és iparművészeti gyűjteményei, az 1957-ben létesült Modern Magyar Képtár, a Művészeti Gimnázium és a városi művészeti szabadiskolák, a Pécsi Műhely alkotóközössége, a Pécsi Galéria, a pécsi Balett, a filmszemlék, a Jelenkor folyóirat, a Pécsi Tervező Vállalat progresszív építészeti törekvései. Többek között ez a modern szellemi örökség tette méltóvá a várost arra, hogy 2010-ben Európa Kulturális Fővárosa legyen, és amely ma is Pécs legfontosabb erőforrása és identitásképző eleme. Hárs Éva múzeumigazgató, mintegy megerősítve a mestert döntésében, így ír egyik 1974-ben kelt levelében: „Városunk, mely kétezzer éves kultúrájával, ókeresztény festett sírkamráival a hagyományok tisztelője, egyúttal igen nagy barátja és pártfogója a modern

művészeteknek”. Abban, hogy Pécs, anyagi lehetőségeinek korlátait messze meghaladó módon, a mai napig a szellemi nyitottságáról, modernségéről, európai tájékozódásáról ismert kulturális decentrumként lehet jelen a térképen, Victor Vasarelynek és mindenkinek, aki a Vasarely múzeum létrehozásán dolgozott, kitüntetett szerepe volt. Köszönet ezért Sarkadiné Hárs Évának, Romváry Ferencnek, Aknai Tamásnak, Pinczehelyi Sándornak, Czakó Ferencnek, Vígh Árpádnak, Sarkadi Eszternek, Takács Gyulának és még nagyon sokan másoknak, akik ennek a múzeumnak a születése körül bábáskodtak. Lehetetlen lenne mindannyiuk nevét felsorolnom, ahogy azokat is, akik az elmúlt 50 év során fenntartották, gondozták, anyagi és szellemi hozzájárulásukkal gyarapították a pécsi Vasarely gyűjteményt. Az állandó kiállítás 1976 óta többször átrendezésre került, mindannyiszor új és új aspektusból tárva fel a műtárgyanyag szinte kimeríthetetlen gazdagságát. Csak egykori kollégánk, osztályvezetőnk, Sárkány József nevét emelném ki, aki a jelenlegi felújítás előtti tárlat kurátora volt, és aki monográfiát és számos tanulmányt szentelt Vasarely munkásságának,

Az utóbbi hét év során, amely Sárkány József sajnálatos távozása óta eltelt, kollégáimmal igyekeztünk továbbvinni a pécsi Vasarely örökség méltó képviselésének szép feladatát. Ennek kulcsfontosságú része a Vasarely Alapítvánnyal való kapcsolat ápolása, a kinetikus művészet aktualitását, máig tartó érvényességét igazoló egyetemi együttműködések a PTE építész-és képzőművész-hallgatóival, a Moholy-Nagy Egyetem, a budapesti Metropolitan Egyetem tanáraival és diákjaival, melyek eredményét több pop up kiállításon is bemutattuk. Ezúton is szeretnék köszönetet mondani az Aix-en-Provence-i Vasarely Alapítvány elnökének, Pierre Vasarelynek, Ugo Vasarelynek, a család többi tagjának és az Alapítvány munkatársainak a projektjeink során nyújtott segítségükért.

A kiállítás közreműködői:

Kurátor: Getto Katalin

Tervezés, projektmenedzsment: Jankó Mátyás, Vadvári Katalin

Projektkoordináció, Vasarely 2026-Pécs: Iványi Emese, Simon Béla

Grafika és arculatterv: Kovács Luca PTE MK

Témevezető tanára: Böhm Gergely

Betűterv: Boskovitz Oszkár

Műtárgyak előkészítése: Pápay Kornélia, Vajda Tamás

Restaurálás: Varga Judit

Installáció: Bodor Gábor, Dormán Gábor, Gáll Diána, Lázár Tamás, Szili Dánie, Baranyi Tibor, Karakas Zoltán, Mező Gábor

Nyomtatás: Duplex Rota Nyomda

Fotó: Füzi István